

لک و لکستان

از نگاه مستشرقان قرن هفده
تا نیمه‌ی قرن بیست میلادی

داود داودی

با مقدمه‌ای از

پروفسور مارسل اوت

www.ketab.ir

بهار ۱۴۰۳

لک و لکستان
از نگاه مستشرقان قرن هفده تا نیمه‌ی قرن بیست میلادی
داود داودی
با مقدمه‌ای از پروفسور مارسل اوت

طراح جلد و صفحه‌آرا: داریوش جعفری

چاپ اول: بهار ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه، قیمت: ۲۰۰/۰۰۰ تومان
نشانی انتشارات: لکستان، کوه‌دشت، خیابان شهیدمطهری، بوستان بهار،
خیابان پروین اعتصامی، کوچه نهال هاشم، پلاک ۱۳ کدپستی: ۶۸۴۱۸۵۵۱۷۷
تلفن: ۰۹۱۶۱۵۹۴۶۶۹ همراه: ۰۶۲۲۶۴۸۴۰

www.pishookpub.ir info@pishookpub.ir daryoush.jafari

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای مؤلف محفوظ است.

سرشناسه	: داودی، داود، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور	: لک و لکستان از نگاه مستشرقان قرن هفده تا نیمه‌ی قرن بیست میلادی / داود داودی؛ با مقدمه‌ای از مارسل اوت.
مشخصات نشر	: کوه‌دشت: پیشوک، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۴۵-۷۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: لک -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۱ق - ۱۴. Lak (Lakish people) -- Iran -- History -- 17th-20th centuries قوم‌شناسی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۱ق - ۱۴. Ethnology -- Iran -- History -- 17th-20th centuries
شناسه افزوده	: اوت، مارسل، ۱۹۴۸-م، مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	: Otte, Marcel, 1948 :
رده بندی کنگره	: DSR۷۲
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۹۸۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۸۱۷۰۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

پیشگفتار

فهرست مطالب / صفحه

پیشگفتار / ۷

مقدمه / ۱۲

تصویر متن فرانسوی مقدمه‌ی کتاب / ۱۵

کنکاش در متون تاریخی / ۱۶

بحث / ۹۰

منابع / ۱۰۰

پیشگفتار

لک یکی از گروه‌های قومی پراکنده در سراسر ایران و کشورهای پیرامون است. تاریخ شکل‌گیری قوم لک مانند تمام اقوام و گروه‌های ساکن ایران در هاله‌ای از ابهام است. لک‌ها به‌ویژه ساکنان زاگرس میانی از ویژگی‌های فرهنگی منحصر به فردی برخوردارند که آن‌ها را از سایر باشندگان زاگرس متمایز می‌کند. سکونتگاه لک‌های زاگرس میانی را از گذشته‌های دور فارغ از مفاهیم اجتماعی و جغرافیایی کرد و لُر به‌طور غیررسمی لکستان نیز گفته‌اند، هرچند که نام‌جای لکستان برای ساکنان لک سلماس در آذربایجان غربی هنوز هم یک عنوان رسمی به‌شمار می‌آید.

لک‌ها به‌دلیل جریانات سیاسی و نظامی قرون گذشته تحولات فرهنگی اجتماعی و جابجایی‌های جغرافیایی عدیده‌ای را تجربه کرده‌اند که بلایایی چون دیسالویشن (انحلال)، ایلیه‌نیشن (همگون‌سازی) و اسیمیلیشن (از خود بیگانگی) بخش عمده‌ای از جمعیت آن‌ها را در خود غوطه‌ور کرده است. نگارش‌های سلیقه‌ای مصلحتی، ترجمه‌های مغرضانه و نادرست از منابع موثق خارجی و تحریف‌گری جریانات خصمانه و ناسیونالیستی به‌ویژه در خلال دو قرن اخیر نیز باعث ایجاد چالش‌های هویتی پیچیده و گمراه‌کننده‌ای برای قوم لک شده است. مصیبت‌های تاریخی و عدم اشراف به تاریخ

تحولات فرهنگی به طور نسبی زمینه ساز واگرایی هویت قومی لک شده است که چنین شرایطی انحلال جمعیت فراوانی از لک در جریانات ناسیونالیستی گروه های دیگر را رقم زده است. نوشته ها درباره ی لک و شعبات آن به ویژه از نیمه ی اول سده ی بیست میلادی به شدت متأثر از ناسیونالیسم هایی چون کردی و لری ست که خود عاملی برای چالش های هویتی باشندگان لک بوده اند.

اگرچه به طور جسته گریخته در متون تاریخی ایرانی و کتیبه های سنگ قبور از اوایل قرن پنجم هجری قمری به بعد عنوان هویتی لک مورد اشاره بوده است، اما روشن ترین و پراهمیت ترین آثار و اطلاعات در خصوص این نام گروه را بایستی از لابلای مکاتبات مستشرقانی بیرون کشید که در طی قرون گذشته با اهداف و مقاصد خاص وارد ایران شده اند و در نتیجه ی تحقیقات دقیق، متون قابل استنادی را از خود بر جای گذاشته و جلوه های گوناگونی از تاریخ و فرهنگ اقوام ایران را به تصویر کشیده اند.

در یک دسته بندی اجمالی، جامعه ی لک زاگرس میانی مشتمل بر گروه قائل به هویت لک مستقل و گروه های لرپندار و کردپندار است و در نواحی خارج از زاگرس میانی ممکن است معرف پدیده ای چون ترک پنداری هم باشند. به نظر نمی رسد هیچ یک از اقوام ساکن در فلات ایران

اینگونه در گودال چالش هویتی گرفتار شده باشد. برون رفت از چنین وضعیت آشفته‌ای نیازمند ترسیم درست تاریخی است که از متون بی طرف حاصل می گردد، نه متون جانبدارانه و تحریف شده‌ای که بیشتر باعث سردرگمی خواهند شد. برخی از این منابع در طی سده و یا دهه‌های اخیر ترجمه شده‌اند که به دلیل عدم امانت‌داری مترجمان، اطلاعات به شکل تحریف شده‌ای در اختیار مخاطبان قرار گرفته است و یا نویسندگان محلی در نوشته‌های تفتنی خود اطلاعات و توصیفات اصلی را به نفع قوم‌نام خویش منتشر کرده‌اند. بنابراین ضرورت دارد با بررسی و تحلیل دقیق متون تاریخی نگاشته شده توسط مستشرقان قرون گذشته در جهت رفع تنش‌ها و چالش‌های هویتی و تأکید بر تشخیص فرهنگی نام گروه لک تلاش گردد.

مبثنی بر نکات فوق، کتاب پیش رو نوشته‌های مستشرقان قرن هفده تا نیمه‌ی قرن بیست میلادی را با دو هدف عمده‌ی تبیین جایگاه تاریخی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی قوم لک و ترسیم وجوه تشخیص و نحوه‌ی برهمکنش قوم لک با سایر باشندگان پیرامون در طی قرون مورد اشاره مورد کنکاش و تحلیل قرار می‌دهد.

پایه و اساس پژوهش حاضر که با روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است، کتب مستشرقان از قرن هفده تا نیمه‌ی قرن بیستم میلادی است که به صورت نسخه‌های پی‌دی‌اف

در کتابخانه‌های دیجیتال پایگاه‌های معتبر قرار دارند.^۱ این کتاب‌ها دربرگیرنده‌ی موضوعات تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، هنری، اقتصادی، سیاسی و نظامی ایران در طی قرون گذشته هستند که از لابلای سطور آن‌ها داده‌های مرتبط با نام گروه لک استخراج گردیده است. داده‌های گردآوری شده به شیوه‌های کلاسیک و آماری مورد توصیف و تحلیل قرار گرفته‌اند.

در گردآوری این کتاب زحمات اساتید و کمک‌های دوستان ارجمندم قابل چشم‌پوشی نیست.

باعث افتخار است که کتاب حاضر مزین شده است به مقدمه‌ای از پروفسور مارسل اوت، استاد بازنشسته‌ی دانشگاه لیژ بلژیک و متخصص در زمینه‌ی پیش از تاریخ و پارینه‌سنگی، دین، هنر و زیست‌شناسی اجتماعی که استاد مشاور رساله‌ی دکتری اینجانب نیز در خلال سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۲ خورشیدی بوده‌اند.^۲ ایشان علاوه بر کاوش در غار یافته‌ی خرم‌آباد^۳، همراه با همکارانش بر تعدادی از نقوش صخره‌ای کوه‌دشت نیز پژوهش‌هایی انجام داده‌اند^۴ و دانش قابل ملاحظه‌ای از تحولات فرهنگی آسیای مرکزی، آسیای غربی و به‌طور ویژه

1-Internet Archive; Qatar Digital Library; Open Library; Project Gutenberg; ebin.pub

۲- داودی، ۱۳۹۵

3- Otte et al. 2007

4- Remacle et al., 2006

زاگرس میانی دارند^۱.

از دوست فرهیخته‌ام حامد رضایی نژاد برای ویرایش متن انگلیسی کتاب حاضر بی‌نهایت تشکر می‌کنم. سپاسگزار دوستان گرانقدرم محمد شهبازی، سجاد طالبی و مسلم نوری هستم که علاوه بر در اختیار قرار دادن تعدادی از منابع مورد استفاده، زحمات فراوانی برای چاپ این کتاب متحمل شده‌اند.

داود داودی

دکترای باستان‌شناسی پیش از تاریخ

پژوهشگر در زمینه‌های باستان‌شناسی، قوم‌شناسی و قوم‌باستان‌شناسی

مقدمه

غربی‌ها همیشه شیفته‌ی حکومت‌های ایران در آسیای مرکزی بوده‌اند. من نیز همواره مجذوب این جذابیت شده‌ام. سفرهایی را آغاز کردم که از شمال تا گستره‌ی جنوبی ایران را شامل می‌شد و در مناظر افسانه‌ای آن به تحقیق پرداختم. در میان شگفتی‌های باستانی، عصاره‌ی فرهنگ ایرانی را در سازه‌های میناکاری‌شده‌ی درخشان، باغ‌های پر از شکوفه و پرندگان پر جنب و جوش و مزین به حوض‌ها با ادای احترام به شاعران بزرگی که زمانی در این سرزمین‌ها پر سه می‌زدند چشیدیم. اینجا بوده که عمر خیام نفیس‌ترین ابیات خود را سروده است. با این حال، برخورد با مردم بومی عمیق‌ترین تأثیرها را بر من داشت. با جمعیتی شاد، باهوش، فرهنگ‌مدار و فروتن مواجه شدم که نگاهشان اشتیاق و حسرت هزاره‌های گذشته را به همراه داشت.

کوه‌های شمال ایران ما را دو چندان جادو می‌کرد. در دره‌های باریک زاگرس با نقوش حک شده بر دیوارهای صخره‌ای، چوپان‌های پیری را می‌دیدم که در پوشش نمدی خود خفته بودند و گویش‌شان حتی برای همراهان ایرانی من نامفهوم بود. این میزبانان مهربان ما را در میهمانی خود پذیرفتند و با آواز و رقص و شادی افسارگسیخته و خودجوش از ما پذیرایی کردند. واضح به نظر می‌رسید که به‌طور

تصادفی با جمعیت رو به زوال قبایل نیمه کوچ نشین لک زبان مواجه شده بودیم. همانطور که داود داودی به صراحت بیان کرده است، ایران امروزی موزاییکی ست از هویت های گوناگون، از جمله هویت هایی که از جنوب قفقاز می آیند، مانند آذربایجانی های باستان. در میان این انبوه زبان های قفقازی کمتر شناخته شده یا منقرض شده، گویش های متعددی به سمت جنوب پراکنده شده اند که در تشکیل یک ملت اصیل ایرانی مشارکت داشته اند. کتاب وزینی که اکنون در اختیار شماست، نمایانگر بررسی دقیق نوشته های غربی و گواهی است بر جذابیت سرزمین اسطوره ای ایران که «قصه های هزار و یک شب» از آن سرچشمه گرفته و رؤیاهای ما را تغذیه کرده است. اینجاست که ایات جاودانه ی عمر خیام، در آستانه ی رؤیاها خلق شده اند. مسافران غربی چنان مجذوب و تسلیم این جهان رؤیایی می شوند که هرگز تمایلی به ترک افسون آن ندارند. من مسحور از تجربه هایی هستم که در ادامه ی سفر مسافران برجسته در آنجا داشتم و ماجراهایشان به وضوح در این صفحات بیان شده است. در سفرهایم به این سرزمین رؤیایی، با داود داودی آشنا شدم که درباره ی تحقیقات خود که در این کتاب گردآوری شده است بحث می کرد. اشتیاق، فرهیختگی و جدیت این محقق چنان در من طنین انداز شد که فعالیت های علمی مان را به هم نزدیک کرد. از این رو باعث افتخار و خوشحالی من است که نتیجه ی

سرسختی‌هایش را می‌بینم. داود علاوه بر علم و دانش بسیار دقیق و گسترده، می‌دانسته که چگونه به سبکی دلنشین و گیرا بنویسد. در واقع مطالعه‌ی این کتاب لذت‌بخش، شیه غوطه‌ور شدن در یک حماسه و داستان جذاب ایرانی است.

مارسل اوت

استاد بازنشسته‌ی دانشگاه لیژ بلژیک

۱۳ فوریه ۲۰۲۴ مصادف با ۲۴ بهمن ۱۴۰۲ خورشیدی

www.ketab.ir

PREHISTOIRE EUROPEENNE

EUROPEAN
PREHISTORY

Introduction

Les occidentaux ont toujours été fascinés par l'existence, au centre e l'Asie, du Royaume de Perse. Pendant plusieurs années, j'en ai été tout autant affecté, et y ai voyagé du nord au sud de ce pays de légendes. Aux alentours des sites archéologiques fouillés, nous avons goûté à l'esprit persan aux magnifiques bâtiments émaillés, aux jardins remplis d'étangs, de fleurs et d'oiseaux colorés, bâtis en l'honneur des grands poètes. C'est là où Omar Kayam avait composé ses plus belles œuvres.

Mais les contacts avec les populations furent plus chaleureux encore. J'ai rencontré des personnes joyeuses et intelligente, cultivées et humbles. Leurs regards portaient la nostalgie des millénaires passés. Les montagnes du nord surtout nous ont ensorcelés. Dans les vallées étroites du Zagros, à la découverte des arts gravés sur parois rocheuses, nous avons retrouvé de vieux bergers, dormant dans des peaux de moutons, mais dont mes amis iraniens ne comprenaient pas la langue. Ces populations nous ont accueillis à leur repas, ont chanté et dansé pour nous dans une joie extraordinaire et spontanée. Il y a tout à penser qu'il s'agissait des dernières tribus semi-nomades de langage Lak.

Comme l'a si brillamment exposé ici, Davoud Davoudi l'Iran d'aujourd'hui est parsemé d'identités variées, parmi lesquelles ces populations issues du Caucase méridional, tel l'ancien Azerbaïdjan. Parmi cette multitude de langues caucasiennes, souvent méconnues, ou déjà éteintes, plusieurs dialectes se sont dispersés vers le sud, en participant à la formation d'un état iranien authentique.

L'imposant ouvrage que vous tenez entre vos mains correspond à une enquête minutieuse à travers toute la littérature occidentale et témoignant de la fascination exercée par ce pays mythique d'où les « Contes des Mille et une nuits » ont jailli, nourrissant nos rêves. Là aussi où les plus belles poésies d'Omar Kayam ont été conçues et exprimées, aux portes des songes.

Chaque voyageur occidental est fasciné par ce monde de rêves, il finit toujours par succomber à son charme et ne veut plus en sortir.

Voilà l'expérience que j'y ai vécue, à la suite de ces grands voyageurs, eux aussi enchantés, et dont les aventures sont clairement exprimées dans ce grand livre.

Au fil de mes voyages dans ce pays de rêves, je fis la connaissance de Davoud Davoudi qui évoqua ses recherches rassemblées dans ce livre. La passion, l'érudition et le sérieux de ce chercheur m'ont aussitôt convaincu de l'intérêt de ses préoccupations, en réalité très proches des miennes. Je suis donc à la fois fier et enchanté de constater que sa ténacité porte ses fruits. En dépit de son érudition, si soigneuse et si vaste, Davoud a su rédiger dans un style agréable et captivant : on y sent son propre enthousiasme. Et ce livre se lit avec plaisir, comme un roman persan.

Marcel otte

Professeur émérite de l'Université de Liège

Marcel Otte

Université de Liège, Préhistoire, Prof. Marcel Otte, Directeur
7, place du 20 Août, A1, B-4000 Liège - Belgique
Tél.: 32 (0)4 366.54.67 - 32 (0)4 366.53.41 - 32 (0)4 366.52.12 - Fax : 32 (0)4 366.55.51
E-mail: prehist@ulg.ac.be - <http://www.ulg.ac.be/prehist/>

تصویر متن فرانسوی مقدمه‌ی کتاب